

MICHAŁ DEJA

Zadośćuczynienie pieniężne za szkody niemajątkowe wynikające z wypadków komunikacyjnych w prawie niemieckim

Podstawowym przepisem ustawowym odnoszącym się do roszczenia o zadośćuczynienie za szkody niematerialne (w zasadzie: niemajątkowe – dost. Immaterieller Schaden¹) w prawie niemieckim jest przepis § 253 Niemieckiego Kodeksu Cywilnego (Bürgerliches Gesetzbuch – BGB). Został on wprowadzony w związku z drugą ustawą reformującą prawo odszkodowawcze z dniem 01.08.2002 r. Sam przepis został tym samym wprowadzony do ogólnej części prawa zobowiązań, a zakres roszczenia stał się przez to rozszerzony. Uprzednio podstawą dla zadośćuczynienia był § 847 BGB (w starej wersji), przez co roszczenie to miało wyłącznie deliktowy charakter.

Zakres zastosowania przepisu zakłada, że osobie poszkodowanej przysługuje roszczenie odszkodowawcze z tytułu deliktu, w przypadku odpowiedzialności na zasadzie ryzyka, z tytułu umowy, z tytułu *culpa in contrahendo*, czy z powodu naruszenia jednego z wymienionych w § 253 ust. 2 BGB dóbr osobistych (ciała, zdrowia, wolności, wolności seksualnej). W takim przypadku osoba ta ma roszczenia wobec osoby odpowiedzialnej o zapłatę odszkodowania oraz o zapłatę zadośćuczynienia pieniężnego za naruszenie dóbr niematerialnych.

Odwołanie do wymienionej normy nie występuje wyłącznie w obrębie BGB. Kryteria są wiążące również w ramach innych podstaw roszczeń. Zakresem tym objęta jest zatem również odpowiedzialność właściciela pojazdu mechanicznego wynikająca z przepisu szczególnego § 7 Ustawy o ruchu na drogach (Straßenverkehrsgesetz – StVG) w wyniku wypadku komunikacyjnego, przy czym sama podstawa odpowiedzialności może tu wynikać z kilku przepisów jednocześnie. Poniższe rozważania dotyczyć będą kryteriów wykształconych w związku z § 253 BGB.

---

1. Przepis mówi o „ein Schaden, der nich Vermögensschaden ist” (czyli „szkoda, która nie jest szkodą majątkową”).

I. Kryteria kalkulacji

1. Zasady ogólne

Zasady ogólne dotyczące obliczania wysokości roszczenia ustala orzecznictwo. Wynika stąd, że nie istnieje jednolite zadośćuczynienie dla danego obrażenia. Zgodnie z poglądem Trybunału Federalnego (Bundesgerichtshof – BGH), zadośćuczynienie powinno być rozważane w każdym przypadku odrębnie, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności zaistniałych zarówno po stronie poszkodowanego, jak i sprawcy. Takie zadośćuczynienie ma w rozumieniu Trybunału spełniać podwójną funkcję: z jednej strony ma być odpowiednią kompensacją szkody, która nie ma natury majątkowej, z drugiej strony powinno odpowiadać zasadzie, że sprawca winien jest uczynić zadość osobie poszkodowanej.²

Dla kalkulacji wysokości roszczenia o zadośćuczynienie jest bez znaczenia, czy sprawca odpowiada na zasadach ryzyka, czy na zasadzie winy. Kryterium zakresu winy nie jest uważane za doniosłe z punktu widzenia funkcji zadośćuczynienia. [...]

2. Kategoryzacja kryteriów

Orzecznictwo ukształtowało ogólny zarys kategoryzacji kryteriów branych pod uwagę przy obliczeniu wysokości zadośćuczynienia. Można tu wyróżnić z jednej strony kryteria zobiektywizowane, a z drugiej strony konieczne jest indywidualne spojrzenie na okoliczności danego przypadku, w szczególności specyficzną sytuację życiową poszkodowanego.

a) Kryteria zobiektywizowane

Trybunał Federalny (BGH) we wspomnianym już orzeczeniu zasadniczym stwierdził, że wymiar, intensywność i czas trwania bólu, cierpień i zniekształceń należą do istotnych zobiektywizowanych kryteriów dla obliczania wysokości zadośćuczynienia.³ Dalszymi wskazówkami dla oceny są w szczególności: rodzaj obrażeń, ilość operacji, okres leczenia szpitalnego i ambulatoryjnego, okres niezdolności do pracy i wymiar szkód długotrwałych. Orzecznictwo stale rozwija wymienione kryteria, przy czym coraz większą wagę mają przypadłości i cierpienia psychiczne.⁴

W literaturze postuluje się, by na podstawie wartości zobiektywizowanych stworzyć wzorzec ogólny, który byłby wiążący dla sędziego w ramach przewidzianego zakresu zadośćuczynienia.⁵ W orzecznictwie panuje jednak przekonanie, że nie istnieje „właściwe” zadośćuczynienie dla danego obrażenia.

Obiektywizacja jest mimo wszystko istotna z punktu widzenia porównywalności i bezpieczeństwa prawnego. Porównywalność może odnosić się do granic swobodnego uznania przez sędziego. **BGH orzekł, że zadośćuczynienie musi znajdować się w odpowiedniej relacji do rodzaju i okresu trwania obrażeń, a odstępstwa orzeczonej sumy od innych przypadków, które są porównywalne, muszą być starannie uzasadnione.**⁶

---

2. BGHZ 18, 149.

3. BGHZ 18, 149 (154).

4. Por. w szczególności: Wyższy Sąd Krajowy (Oberlandesgericht – OLG) München NVZ 2003, 474; OLG Bamberg VersR 2004, 198.

5. Slizyk, Beck'sche Schmerzengeldtabellen, IV. 1.

6. BGH VersR 1986, 59.

b) Tabele zadośćuczynienia

W związku z powyższym należy wspomnieć o tzw. tabelach zadośćuczynienia. Są to schematyczne zestawienia obrażeń i wysokości przyznanych zadośćuczynień. Tabele są ciągle aktualizowane z uwzględnieniem najnowszego orzecznictwa. Stanowią podstawę nie tylko dla określenia wysokości roszczenia przez poszkodowanego, ale również przez sędziego.

Mimo że tabele nie są zestawieniami autoryzowanymi przez instytucje państwowe, znajdują uznanie w orzecznictwie. Za uwzględnieniem tabel przemawia przede wszystkim postulat równego traktowania poszkodowanych.⁷

3. Pojedyncze kryteria

Pomiędzy wymienionymi powyżej kryteriami zasadniczymi nie istnieje wyraźna hierarchia. Dlatego podzielone one zostaną na dwie grupy: kryteria podwyższające sumę zadośćuczynienia i inne, które mogą wpłynąć nawet na jego obniżenie.

a) Kryteria zwiększające wysokość zadośćuczynienia

aa) Cierpienia i okres ich trwania

Głównym wyznacznikiem dla określenia zadośćuczynienia jest wystąpienie bólu. [...] Sądy często dopuszczają świadków z najbliższego otoczenia poszkodowanego, by opisali codzienne konsekwencje przypadłości.⁸

Obok intensywności bólu dużą rolę dla obliczania wysokości zadośćuczynienia odgrywa również czynnik czasowy. Okres trwania odnosi się w rozumieniu BGH nie tylko bezpośrednio do występowania bólu, ale również do czasu leczenia oraz do kwestii, czy i w jakim zakresie występują trwałe uszczerbki. Uwzględniona powinna być uwarunkowana obrażeniami rozłąka z rodziną, podobnie jak niepewność dotycząca dalszego przebiegu choroby i zupełnego wyzdrowienia.⁹

bb) Wiek osoby poszkodowanej

Wiek osoby poszkodowanej nie ma co prawda znaczenia, jeśli chodzi o odczuwanie bólu. Mimo to może on wpłynąć na wysokość zadośćuczynienia w wieloraki sposób.

W przypadku dzieci i młodocianych zadośćuczynienie może być w danym przypadku wyższe w obliczu dłuższego okresu cierpień związanych z długotrwałymi uszczerbkami. Orzecznictwo uwzględni też obrażenia, które w różnym wieku różnie wpływają na psychikę poszkodowanych.¹⁰ Również długotrwałe leczenie szpitalne, zwłaszcza u małych dzieci lub uczniów, może być bardzo

7. OLG Celle orzekł [OLGR 2001, 162], że tabele zadośćuczynienia „są dla sędziego nieodzowną wytyczną, według której nie tylko powinien się orientować, ale jest do tego zobowiązany”.

8. BGH NJW 1986, 1541 [1542]. W celu udowodnienia zakresu obrażeń literatura zaleca prowadzenie tzw. „dziennika szkód”, gdzie zapisany zostanie nie tylko stopień bólów i cierpień, lecz również postępy w leczeniu, por. Slizyk, Beck'sche Schmerzengeldtabellen, IV. 1. a).

9. BGHZ 18, 149 [156].

10. I tak pozostające, widoczne blizny mogą prowadzić do podwyższenia zadośćuczynienia, ponieważ są one poczytywane jako wyjątkowo obciążające, szczególnie przez młodych ludzi, por.: OLG Hamm VersR 2001, 1244.

obciążające.¹¹ Ponadto długotrwałe skutki mogą dotyczyć obszarów życia, które w starszym wieku raczej już nie wchodzi w rachubę, np. prawdopodobieństwo zawarcia związku małżeńskiego, planowania rodziny bądź awansu w pracy.¹²

Również zaawansowany wiek może stanowić kryterium podwyższające zadośćuczynienie. Proces zdrowienia przebiega u starszych osób wolniej i są one często zdane na środki pomocnicze, szczególnie w przypadku złamań kości. Ponadto takie osoby z reguły trudniej przyzwyczajają się do nowych warunków.¹³

cc) Rezygnacja z wykonywania zawodu, trudności zawodowe, udaremnienie planów zawodowych

W przypadku uwarunkowanej wypadkiem rezygnacji z zawodu roszczenie odnosi się w pierwszej kolejności do powstałej z tego tytułu szkody. W odniesieniu do zadośćuczynienia należy również uwzględnić obciążenie psychiczne, które wynika z konieczności rezygnacji z zawodu.

Największe znaczenie ma uwarunkowana wypadkiem konieczność zakończenia życia zawodowego. Wypadek może też jednak prowadzić do zmiany pierwotnie wybranego zawodu i spowodować konieczność przekwalifikowania.¹⁴ Wysokość zadośćuczynienia jest też zależna od prawdopodobieństwa konieczności zakończenia kształcenia. Również udowodnione zmniejszenie szans w ramach wykonywanego zawodu powinno być uwzględnione przy obliczaniu zadośćuczynienia.¹⁵

dd) Ograniczenia w kształtowaniu wolnego czasu; ograniczenia w wykonywaniu sportu i hobby

W ostatnich latach wzrosło znaczenie kształtowania czasu wolnego jako czynnika wpływającego na wysokość zadośćuczynienia. Jest to uwarunkowane wzrostem znaczenia czasu wolnego w społeczeństwie.

Dużą rolę ma utrata możliwości wykonywania sportu. **Wiek poszkodowanego** nie gra przy tym głównej roli. W pierwszym rzędzie sądy oceniają **intensywność**, z jaką sport był uprawiany. Ponadto kalkulacja musi uwzględnić czas trwania ograniczeń czasu wolnego, hobby lub aktywności sportowej. Względnie krótki, wynoszący ok. 2 miesiące czas choroby nie prowadzi do podwyższenia zadośćuczynienia.¹⁶ Decydujący jest jednak zawsze indywidualny tryb życia poszkodowanego. W przypadku młodych ludzi uwzględnia się nawet **potencjalne ograniczenia** w wykonywaniu najpopularniejszych dyscyplin sportowych.¹⁷ Również ograniczenia w wykonywaniu innych zajęć w wolnym czasie, np. gry na instrumencie muzycznym, mogą wpłynąć na podwyższenie zadośćuczynienia.¹⁸

---

11. Sądy argumentują tu znaczącym obciążeniem psychicznym związanym z oddzieleniem od znajomego otoczenia, por.: OLG Hamm NZV 2002, 571.

12. LG Köln VersR 90, 1130.

13. OLG Köln VersR 93, 53.

14. Orzecznictwo wymaga nawet obliczenia prawdopodobieństwa ukończenia wykształcenia, por.: OLG Köln VersR 1992, 714.

15. LG Koblenz ZfS 85, 294.

16. Dodatkowe okoliczności mogą wynikać z ograniczonej możliwości dotrzymania pewnych terminów, np. świąt, ślubów lub egzaminów, por. Slizyk, Beck'sche Schmerzengeldtabellen, IV. 1. e].

17. Uzasadnione jest to tym, że ograniczenie to wymaga znaczącego poświęcenia ze strony poszkodowanego w ramach jego codziennego życia w porównaniu do rówieśników, por.: OLG Köln VersR 1992, 975.

18. OLG Hamm ZfS 1989, 46.

ee) Ograniczenia dotyczące urlopu

Odrębną kategorią w ramach obliczania zadośćuczynienia są ograniczenia przy korzystaniu z urlopu. Można tu wyróżnić trzy sytuacje. Po pierwsze, znaczenie obrażeń, które wystąpiły **przed urlopem**. Po drugie, przypadki, w których wypadek nastąpił **w trakcie urlopu**, co doprowadziło do ograniczenia korzystania z urlopu, a nawet konieczności jego przerwania. Po trzecie, zadośćuczynienie może wynikać z **prawa umów podróży** (Reisevertragsrecht).

Przy wypadkach, które nastąpiły **przed urlopem**, na zwiększenie roszczenia może wpłynąć nawet prosty przypadek syndromu obrażeń kręgow szyjnych.¹⁹ Osoba poszkodowana musi jednak udowodnić zakres obrażeń. Należy uwzględnić, że każdy przypadek wymaga odrębnej, indywidualnej analizy. Kryteria te obowiązują również w przypadku, gdy obrażenia wystąpiły **w trakcie trwania urlopu**, przy czym należy w szczególności uwzględnić, jakie znaczenie ma dla osoby poszkodowanej ograniczenie urlopu lub przedwczesny z niego powrót.

W odróżnieniu od przedstawionych kryteriów należy wspomnieć o § 651 f II BGB, który uprawnia do żądania zadośćuczynienia za nieużytecznie spędzony czas urlopu, jeśli podróż zostanie uniemożliwiona bądź znacznie ograniczona. Ustawodawca uwydatnia tu w szczególny sposób, że czas urlopu ma wartość gospodarczą. Zastosowanie tego przepisu jako samodzielnej podstawy roszczenia jest też możliwe, jeśli zdarzył się wypadek zawiniony przez organizatora. Wysokość zadośćuczynienia określana jest według okoliczności danego przypadku.

ff) Szczególne formy obrażeń, zwłaszcza uszczerbki związane z szokiem i uszczerbki dalekosiężne

Obok kryteriów ogólnych obliczania zadośćuczynienia, szczególne znaczenie przy obliczaniu zadośćuczynienia mają **specyficzne formy obrażeń**, jednakże omówienie każdej kategorii z osobna wykroczyłoby poza zakres niniejszego artykułu.²⁰

Wyróżnić należy mimo wszystko kategorię **uszczerbków związanych z szokiem**. Wynika to z faktu, iż prawo niemieckie nie przewiduje zadośćuczynienia dla rodziny zmarłego.²¹ Zgodnie z orzecznictwem BGH roszczenie powstaje wtedy, gdy wstrząs psychiczny, którego doświadczył poszkodowany, wykracza ponad „normalną” granicę bólu, żałoby i przybicia, których doświadcza członek rodziny w przypadku śmierci bliskiej osoby.²² Wymagane jest ponadto istnienie „szczególnej osobistej więzi” z osobą zmarłą.²³ Z drugiej strony uznaje się, że uwzględnić należy też własną

19. Obrażenie to, będące najczęściej występującym objawem w wypadkach komunikacyjnych, odnosi się do całego zespołu bólów i ograniczeń diagnozowanych w obrębie odcinka kręgosłupa szyjnego i określone jest mianem Halswirbelsaulen-Syndrom (w skrócie: HWS-Syndrom). Odnośnie znaczenia tej przypadłości jako odrębnej kategorii w obliczaniu zadośćuczynienia por. podpunkt II 3. f) aa) [3].

20. Do tej grupy należą m.in.: częściowe lub całkowite zniszczenie osobowości, w szczególności przez utratę możliwości odczuwania (BGH VersR 1993, 585); krótki okres przeżycia bez świadomości [KG NZV 2002, 38] lub przy pełnej świadomości [OLG Naumburg NZV 2005, 530]; nerwice powypadkowe (ostatnio BGH NJW 2004, 344).

21. Niezależnie od przypadków dotyczących śmierci w rodzinie uznaje się, że szkody związane z szokiem mogą występować również w przypadku, gdy dana osoba jest konfrontowana ze straszliwą informacją, jeśli wynika z tego ciężki stan psycho-patologiczny o dłuższym czasie – np. w przypadku stanu szoku po otrzymaniu błędnej diagnozy (rak) – OLG Bamberg VersR 2004, 198.

22. BGH VersR 1991, 705 – ciężki stan psycho-patologiczny musi trwać przez dłuższy czas, odpowiednio udokumentowany np. przez dłuższą psychoterapię.

23. BGH NJW 1986, 776.

winę osoby będącej w stanie szoku (np. naruszenie obowiązku nadzoru dziecka, które prowadzi do wypadku)²⁴, jak i współwinę osoby zmarłej.²⁵

f) Inne kryteria

Orzecznictwo uwzględnia również okoliczności, które mogą wpłynąć na zmniejszenie zadośćuczynienia. Należy tu rozróżnić dwie kategorie: **współwina** i **obowiązki ograniczenia szkody**. Odrębnie należy się odnieść do grupy wcześniejszych obrażeń, które zasadniczo nie powodują obniżenia zadośćuczynienia. Na końcu, gwoili uzupełnienia, pokrótce zostanie omówiona **kwestia granicy bagateli** w przepisach o zadośćuczynieniach.

aa) Współwina

Przepis § 254 BGB kodyfikuje ogólną zasadę prawną, w myśl której osoba poszkodowana jest odpowiedzialna za każdą szkodę, którą spowodowała. Współwina osoby poszkodowanej jest również ważnym kryterium w ramach obliczania zadośćuczynienia. Badanie zakresu współodpowiedzialności wymaga każdorazowo indywidualnego spojrzenia i uwzględnienia kilku czynników.

Po pierwsze należy uwzględnić **rozmiar obustronnego przyczynienia się** do wypadku.²⁶ Decydujące jest tu, w jakim zakresie prawdopodobieństwa obie przyczyny były właściwe dla doprowadzenia do rezultatu w postaci szkody.²⁷

Po drugie należy wyważyć **rozmiar obustronnej winy**. Ustanowienie ogólnych zasad jest tu praktycznie niemożliwe, ponieważ decydują zawsze okoliczności konkretnego przypadku. Wyższy stopień winy może w każdym razie doprowadzić do tego, że mniejsza wina drugiej strony zostanie zredukowana do zera. W komunikacji drogowej współwinni mogą być piesi, rowerzyści, pasażerowie, jak i sami kierowcy.²⁸

Po trzecie należy uwzględnić **niebezpieczeństwo wynikające z działania pojazdu**, szczególnie ważne w wypadkach komunikacyjnych. Dotyczy ono sumy niebezpieczeństw, które związane są z działaniem pojazdu mechanicznego w ruchu. Aspekt ten obciąża właściciela bądź kierowcę samochodu. Odnośnie do właściciela kwestia ta może wpłynąć na zmniejszenie jego zadośćuczynienia nawet wtedy, gdy w momencie wypadku był tylko pasażerem we własnym samochodzie, a sam wypadek został spowodowany przez osobę trzecią.²⁹ Inaczej jest tylko wówczas, gdy wypadek został spowodowany przez kierowcę pojazdu, w którym również znajduje się właściciel.³⁰

W końcu, przy uwzględnieniu dalszych okoliczności³¹, należy wyważyć wszystkie wspomniane kryteria, co może doprowadzić od pełnej do częściowej odpowiedzialności danej osoby lub do oddalenia roszczenia.

---

24. OLG Karlsruhe 1978, 575.

25. KG NZV 1999, 329.

26. BGH NJW 2006, 696.

27. BGH NJW 1994, 379.

28. Kazuistyka związana z problematyką zakładania pasów bezpieczeństwa jest szczególnie obszerna, por. Grüneberg, in: Palandt BGB-Kommentar § 254 BGB Rn. 21.

29. BGH JZ 1956, 491.

30. BGH NJW 1992, 1415.

31. W danych przypadkach istotne mogą być kwestie relacji pokrewieństwa, wartości przedmiotów lub fakt, iż dokonanie przewozu było jedynie przysługą – por.: Grünberg, in: Palandt BGB-Kommentar § 254 BGB Rn. 61.

bb) Obowiązek ograniczenia szkody

Z § 254 ust. 2 zd. 1 BGB wynika, że współwina może powstać również wtedy, gdy osoba poszkodowana zaniecha wskazania osobie odpowiedzialnej zagrożenia wystąpienia niezwykle wysokiej szkody, bądź zaniecha zapobieżenia lub zmniejszenia szkody. W obrębie zadośćuczynienia za szkody niematerialne obowiązek ten wiąże osobę poszkodowaną wyjątkowo rzadko. Ma on zastosowanie jedynie wtedy, gdy osoba poszkodowana ma poddać się operacji w celu usunięcia lub zmniejszenia jej fizycznych uszczerbków na zdrowiu. Wymagania warunkujące powstanie takiego obowiązku są bardzo wysokie.³²

cc) Wcześniejsze obrażenia

Zasada jest jasna: kto spowoduje obrażenia u osoby chorej, nie może oczekiwać, by został potraktowany tak, jakby skaleczył osobę zdrową.³³ Kondycja osoby poszkodowanej w momencie wypadku jest objęta zakresem ryzyka sprawcy.³⁴

Od tej zasady należy odgraniczyć przypadki obrażeń pierwotnych i wtórnych. Decydujące tu jest to, w jakim stopniu jedna szkoda jest uwarunkowana dwoma różnymi zdarzeniami (przyczynami). Kwestia ta rozstrzygana jest w oparciu o reguły dotyczące związku przyczynowo-skutkowego. Kolejną kwestią związaną z wcześniejszymi wypadkami jest *problem dowodowy*. Powstaje on w związku z wypadkami komunikacyjnymi w szczególności odnośnie wspomnianego syndromu obrażeń kręgow szyjnych. Chodzi tu głównie o to, czy utrzymywane przez osobę poszkodowaną obrażenia mogą powstać w sytuacji, gdy zderzenie jest nieznaczące.

[1] Kwestie odnoszące się do związku przyczynowo-skutkowego

Orzecznictwo posługuje się jasną systematyką dotyczącą związku przyczynowo-skutkowego, by zdefiniować znaczenie wcześniejszych obrażeń. Decydujące jest, czy konkretna czynność jest przyczyną powstania szkody.

Wynika stąd, że również w przypadku *dwóch, zarówno czasowo, jak i przestrzennie niezależnych od siebie wypadków*, może dojść do pełnej odpowiedzialności obu osób, które spowodowały te wypadki. BGH opowiada się za odpowiedzialnością sprawcy pierwszego zdarzenia także wtedy, gdy skutki pierwszego wypadku stały się długotrwałe dopiero w wyniku drugiego zdarzenia.³⁵ Sprawca drugiego wypadku jest odpowiedzialny za długotrwałe szkody w obliczu braku możliwości odgraniczenia części szkód już wtedy, gdy drugi wypadek jedynie przyczynił się do szkody. W celu ograniczenia odpowiedzialności konieczne jest zatem udowodnienie, że obrażenia wynikłe z pierwszego wypadku były całkowicie wyleczone w momencie powstania drugiego wypadku. Wówczas sprawca pierwszego wypadku nie jest (współ)odpowiedzialny za skutki drugiego wypadku.

Odpowiedzialność sprawcy pierwszego wypadku może być wyłączona również wtedy, gdy jej *udział jest nieznaczący*. Sytuacja taka zaistnieje wtedy, gdy pierwszy wypadek nie wywołał

32. BGH NJW 1989, 2332; BGH NJW 1994, 1592 – można wymagać takiej operacji, jeśli jest ona prosta i nie wiąże się z zagrożeniami ani z nadmiernym bólem oraz dopuszcza pewną perspektywę na wyzdrowienie albo znaczące polepszenie kondycji zdrowotnej.

33. BGH NJW-RR 2002, 868.

34. BGH NZV 2005, 461: inaczej jest tylko wtedy, gdy przypadek jest wyjątkowy, np. gdy lekki wypadek komunikacyjny prowadzi do wylewu krwi do mózgu (BGH NJW 1976, 1143).

35. BGH NJW 2002, 504.

skłonności osoby poszkodowanej do obrażeń, lecz „tylko wzmocnił ogólną skłonność tej osoby do przypadłości nerwicowych, za którą sprawca wypadku zasadniczo nie jest odpowiedzialny.”³⁶

(2) Szkody przy lekkich wypadkach wynikających z najechania na cudzy pojazd

W ostatnich latach orzecznictwo bardzo często zajmowało się obrażeniami wynikającymi ze stłuczek komunikacyjnych, w szczególności z kolizji w wyniku najechania na cudzy pojazd. W 95 proc. tych przypadków osoby poszkodowane twierdziły, że wystąpił u nich wspomniany *syndrom obrażeń kręgow szyjnych*.³⁷

Obraz symptomów tej przypadłości opiera się prawie wyłącznie na informacjach osoby poszkodowanej. W przypadku sporów znaczenie badań lekarskich jest zatem niewielkie. Orzecznictwo opiera się na „rozważaniu prawdopodobieństwa z punktu widzenia prawnego”, według którego wyjaśnić należy, czy konkretne zdarzenie doprowadziło do przytoczonych obrażeń z prawdopodobieństwem, które graniczy z pewnością.³⁸ Sądy opierają się przy tym na *opiniach medyczno-technicznych*, w ramach których lekarze i inni specjaliści starają się wyjaśnić skutki wypadku w szczególności metodą *analizy biomechanicznej*. Kwestie nie dające się wyjaśnić interpretuje się na niekorzyść osoby, która twierdzi, że dane obrażenia wystąpiły.

Do roku 2003 stosowano *domniemanie*, że przy uwarunkowanej wypadkiem zmianie prędkości do 10 km/h przy uwzględnieniu aspektów biomechanicznych z reguły nie może dojść do obrażeń (tzw. granica nieszkodliwości – Harmlosigkeitsgrenze).³⁹ W orzeczeniu z 2003 roku BGH stwierdził, że to kryterium nie może być stosowane w sposób schematyczny. Zatem również w obrębie nieszkodliwości konieczne jest zindywidualizowane rozważenie konkretnego przypadku.

dd) Nieznaczne naruszenie zdrowia (Bagatellverletzung)

Nieznaczne naruszenie zdrowia nie jest zdefiniowane w prawie niemieckim mimo licznych zwolenników takiego rozwiązania. Sądy badają zawsze konkretne przypadki i opierają się o definicję BGH, co w niektórych przypadkach prowadzi do wykluczenia zadośćuczynienia.⁴⁰

Granice bagateli objęte są zasadniczo również *nerwice powypadkowe*. Jednak jeżeli neuroza ogranicza się do konkretnego zjawiska (np. przedsiębiorca transportowy nie jest w stanie prowadzić samochodu ciężarowego, natomiast stara się utrzymać swoją firmę)⁴¹ lub w przypadkach

---

36. BGH NZV 2004, 344.

37. Sliżyk, Beck'sche Schmerzengeldtabellen, IV. 1. g) bb). Wysokość zadośćuczynienia sięga od ok. 200 € w przypadku zdiagnozowanego syndromu obrażeń kręgow szyjnych aż do ok. 40.000 € (przypadek skomplikowanego syndromu z długotrwałymi uszkodzeniami psychicznymi). W jednym przypadku BGH orzekł zadośćuczynienie w wysokości ponad 150.000 € (BGH NVZ 2003, 167).

38. KG DAR 2000, 118.

39. Becke/Castro/Hein/Schimmelpfennig, „HWS-Schleudertrauma“ 2000 – Standortbestimmung und Vorausblick“ in: NZV 2000, 225 ff.

40. BGH NJW 2000, 862: „Bagatelą jest przejściowe, na codzień typowe i często również z innych powodów, jak w wyniku szkody występujące naruszenie ciała lub samopoczucia psychicznego. Mowa tu o naruszeniach, które zarówno ze względu na intensywność, jak i rodzaj pierwotnego naruszenia są nieznaczne i z reguły nie wywierają długotrwałego wrażenia na poszkodowanym, ponieważ jest przyzwyczajony do porównywalnych naruszeń jego samopoczucia w wyniku współżycia z innymi.“

41. OLG Braunschweig VersR 1991, 557.

jednoznacznych objawów somatycznych,⁴² orzecznictwo przyjmuje tzw. nerwicę konwersyjną [Konversionsneurose], za którą odpowiada sprawca wypadku.

II. Uwagi końcowe

Obraz kryteriów wpływających na wysokość zadośćuczynienia nie przedstawia się jednolicie. Jednak to jest celem orzecznictwa niemieckiego, które kieruje się nadrzędną zasadą indywidualizacji zadośćuczynienia.

Pewna systematyka wynika pośrednio z zestawienia przypadków orzecznictwa w ramach tabel zadośćuczynienia. Ich zastosowanie jest uzasadnione zasadą równego traktowania podobnych przypadków, która ma oparcie w ustawie zasadniczej Niemiec (Art. 3 Grundgesetz). Należy oczekiwać, że ilość „skodyfikowanych” w ramach tabel przypadków w przyszłości wzrośnie.

W ramach kryteriów branych pod uwagę przez sądy niemieckie, kryteriów w ostatnich latach daje się zauważyć tendencja do silniejszego uwzględnienia obrażeń psychicznych, szczególnie w przypadkach nerwic powypadkowych. Orzecznictwo napotyka tu na problemy dowodowe, które stanowią również wyzwanie dla nauki.

DR MICHAŁ DEJA – adwokat, kancelaria Buse Heberer Fromm, Berlin.

---

42. BGH ZfS 1993, 190.